

DANSK LANDSKABSPRIS 2013

Jacob Fischer, Steen Himmer og Bo Holm-Nielsen

‘Stille steder’ er temaet for årets Dansk Landskabspris. Stilhed kan næsten kun beskrives med stilhed, men med et citat fra en af Danmarks første naturalister kan et billede fremkaldes: ”... Saa er det dog meget bedre at hygge sig ind i en Krog som denne, nede mellem høje Havemure, hvor Luften ligger lun og blød og stille, sidde paa Solsiden, hvor en Bænk krummer sig ind i Noget som en Niche i Muren, sidde dér og se paa de glinsende grønne Acanthus i Landevejsgrøften, paa de sølvplettede Tidsler og de matgule Efteraarsblomster.” ‘Fra Skitsebogen’ 1869, J. P. Jacobsen, 1847-85

Tidens krav om mulighed for leg, motion og mange varierede oplevelser i vores uderum har ført til, at funktionen stilhed, den stille, langsomme, enkle oplevelse sjældent efterspørges, når uderummene skal planlægges. Hvor i nye offentlige anlæg findes siddepladsen, hvor den fortrolige samtale kan finde sted, haverummet, hvor kun naturen kan høres, eller byrummet, hvor øjet blot følger en farve eller en simpel bevægelse i rummets indretning?

Som modvægt til det aktuelle mantra om ‘aktivering’ er opstået begreber som slow cities, stress- og sansehaver og lignende. Landskabsprisen skulle gerne fremkalde, at der arbejdes i flere retninger inden for temaet ‘stille steder’. Juryen har derfor efterlyst bud på steder af høj landskabsarkitektonisk kvalitet, der ikke nødvendigvis har nogen egentlig funktion. Steder, som enten lever et stille – måske ukendt – liv, eller steder, hvor man kan trække sig tilbage. Prisen kan derfor både gå til nye projekter, hvor landskabsarkitekter viser nutidige bud på temaet, og til eksisterende stille steder, hvor kommunale, statslige eller private gennem tiden har passet på og udviklet disse steder.

Dansk Landskabspris uddeles af Kommunale Park- og Naturforvaltere (KPN), Dansk Landskabsarkitektforening (DL) og Danske Arkitektvirksomheder (DANSKE ARK). De har nedsat en jury bestående af Steen Himmer (parkforvalter, Odense Kommune – KPN), Jacob Fischer (kreativ direktør, GHB Landskabsarkitekter – DANSKE ARK) og Bo Holm-Nielsen (partner, ZoffmannHolm Landskabsarkitekter – DL). Som de foregående fire år har juryen, i forhold til temaet, suppleret sig med relevante, faglige kompetencer, som i år omfatter Hanne Wiemann Nielsen (ph.d.-studerende, byplanlægger, arkitekt MAA) og Mads Gamdrup (fotograf og billedkunstner), som begge har indgået i juryen. På baggrund af de indkomne forslag har juryen nomineret tre projekter med nedenstående begrundelser:

Liebestunnel: Kærlighedsstien emmer af historie og eventyr. I udvælgelsen er lagt vægt på det poetiske og enkle udtryk, der er fremkommet på naturens og tilfældighedernes præmisser. Bevoksningen langs stien danner en ramme, hvis styrke er at være. En nænsom renovering i 1990’erne har blot forstærket stedets særlige magi og synliggjort den spektakulære placering mellem to stærke landskabselementer. Kærlighedsstien er uforceret og uden store armbevægelser. Det er forståeligt, at forelskede sjæle her har fundet næring til kærlighed.

Det Kgl. Danske Haveselskabs Have: Haveselskabets Have ligger som et stille og uhøjtidelig retrætested omgivet af pulserende byliv, udsænkingssteder samt den meget brugte Frederiksberg Have. Haveselskabets Have danner ramme om en række forskelligartede haverum – formelle og uformelle, men alle med mulighed for at sidde og dvæle ved de kulturhistoriske og botaniske lag. Haverummene er som små verdener med et rigt varieret indhold, som gennem årtier har formidlet havegerningens glæder og nytteværdi. Byens lyde er her forventelige, men dulmes af havens rolige karakter.

Stille steder i Silkeborg Kommune: Fem særlige naturområder i Silkeborg Kommune er med stor indføling i områdernes forskelligartede karakter og udtryk udvalgt som stille steder. Et af områderne drives som plantage, men med den rekreative kobling er stedet fredssommeligt som de fire andre. De stille områder er prioriteret planmæssigt og inddraget i Silkeborg Kommunes kommuneplan 2013-2020. Kommunens strategi for udpegning af stille steder i den fremtidige kommuneplanlægning i Danmark og varetagelsen af vore landskabelige værdier er eksemplarisk og danner forbillede for andre kommuner.

Nomineret: Liebestunnel. Foto Birgit Thingsgaard
Nominated: Liebestunne. Photo Birgit Thingsgaard

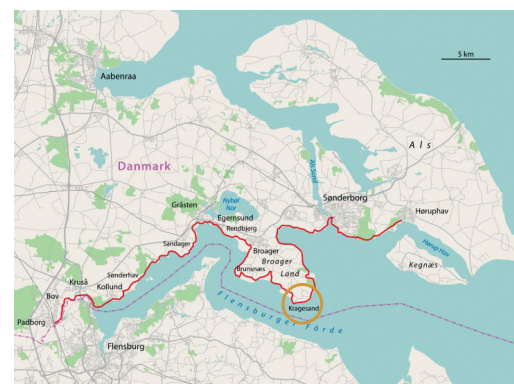

Nomineret: Det Kgl. Danske Haveselskabs Have.
Foto Nina Ewald
Nominated: The Gardens of the Royal Danish Horticultural Society. Photo Nina Ewald

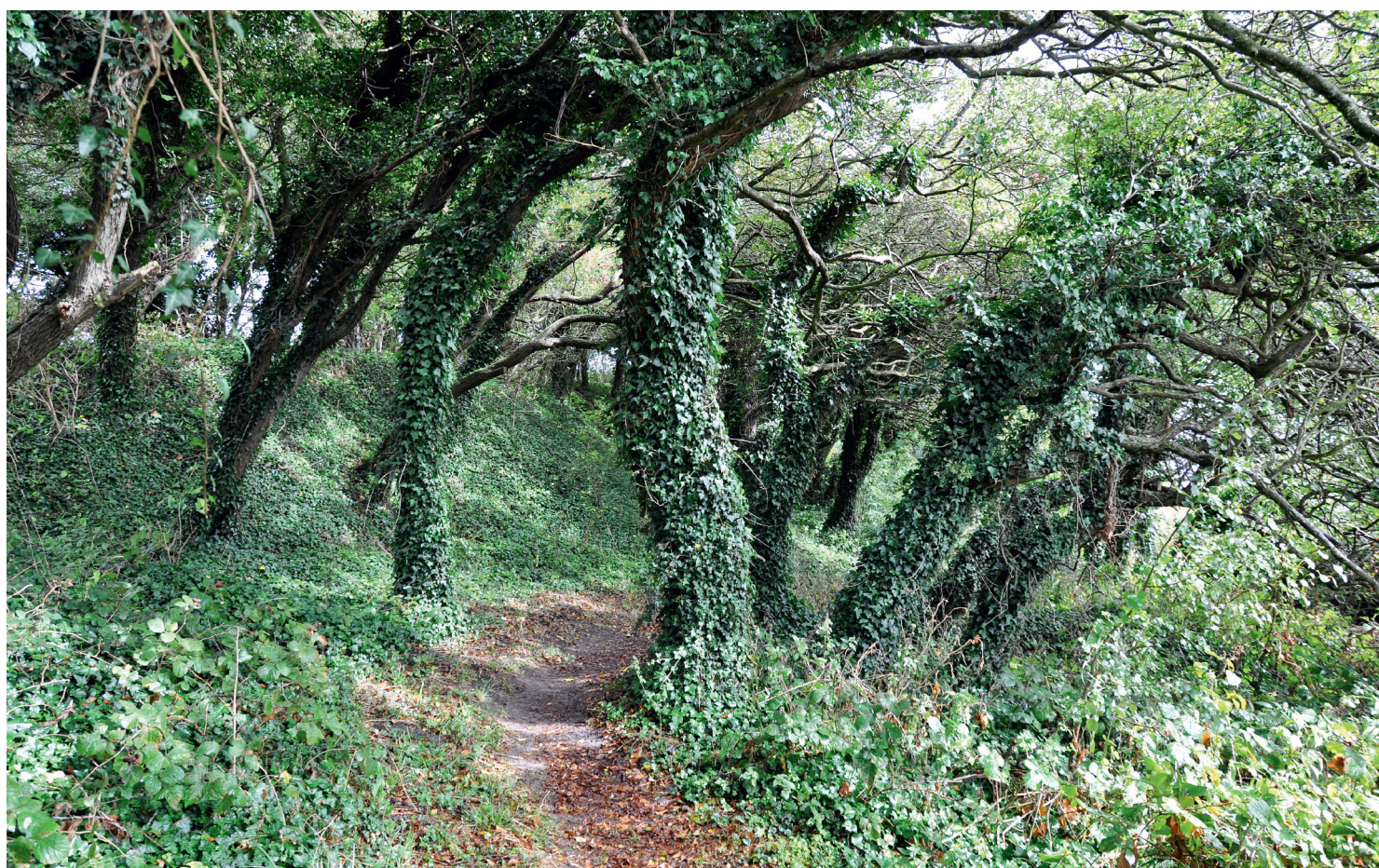

Nomineret: Stille steder i Silkeborg Kommune
Nominated: Quiet places in Silkeborg Municipality

Liebestunnel på Gendarmstien på sydspidsen af Broagerland i Sønderborg Kommune
Anlagt: 1990'erne
Bygherre: Sønderborg Kommune i forbindelse med etablering af Gendarmstien
Projektansvarlig: Sønderborg Kommune
Driftsansvarlig: Sønderborg Kommune
Størrelse: ca. 400 meter lang

Liebestunnel på Gendarmstien
Liebestunnel on the Gendarmstien path

Liebestunnel – tjørn og vedbend. Foto Birgit Thingsgaard
Liebestunnel – hawthorn and ivy. Photo Birgit Thingsgaard

Liebestunnel på Gendarmstien

Gendarmstien går fra Padborg ved den dansk-tyske grænse til Høruphav på Als og er en afmærket strækning på 74 kilometer. Oprindeligt er stien skabt af grænsegendarmene efter Sønderjyllands genforening med Danmark i 1920. De bevogtede landegrænsen mellem Tyskland og Danmark og kontrollerede skibsfarten langs kysten. Patruljeringen foregik som regel til fods, og hver enkelt gendarm havde et bestemt stykke af grænsen at passe. Grænsegendarmene patruljerede langs den nuværende grænse i tiden fra Genforeningen i 1920 og frem til 1958.

Liebestunnel ved Kragesand fik sit eget liv, da Gendarmstien blev genskabt og bevoksningen klippet til, så man kunne passere. Og nav-

net fik stedet, da et grænseoverskridende land art-projekt fandt sted på stranden ved Kragesand i midten af 1990'erne. Kærlighedstunnel eller *Liebestunnel* er et navn, der af og til gives delvist naturskabte fænomener, hvor planter helt eller delvist danner en tunnel.

Langt væk fra stad, støj og støv, på ydersiden af ydersiden af Danmark, hvor Danmark og Tyskland kun er delt af Flensborg Fjord, findes der således en plet, hvor man kan lægge hverdagens trivialiteter bag sig og gå ind i en eventyrverden fuld af fantasi.

Denne specielle oplevelse begynder på Broagerlands sydligste spids, Kragesand. Her kan man sætte sin bil, komme cyklende eller vandrende til ad Gendarmstien. Øst for parkeringspladsen går man ca. 400 meter hen ad en

kunstig dæmning, som holder havvandet ude af den 7,5 ha store Skelde Mose.

Her venter den løvrige portal, der giver adgang til en verden af eventyragtigt grønt. På denne strækning bugter stien sig gennem den tjørnebevoksede kystskråning, og vedbend snor sig om stammer og i skovbund. Her er naturens egne lyde i fokus. Havets brusen, vindens raslen i løvet og fuglenes sang. Af og til kan en sælsom lyd høres fra havet. Det er marsvinets blås, når det blæser luften ud af sine åndehuller.

Efter ca. 400 meter er man gennem *Liebestunnel*. Her er der fuldt udsyn over Flensborg Ydre Fjord med Gelting Birk på den tyske side og sydsiden af Kegnæs mod nord.

Det Kgl. Danske Haveselskabs Have, Pile Allé 4, Frederiksberg
Anlagt: 1880 og frem
Bygherre: Det Kgl. Danske Haveselskab
Landskabsarkitekt: H.A. Flindt, E. Erstad-Jørgensen, I.P. Andersen,
Eigil Kiær, Troels Erstad, Erna Sonne Friis, Eywin Langkilde,
Georg Boye, Jane Schul m.fl.
Driftsansvarlig: Det Kgl. Danske Haveselskab
Haven er fredet 1960, Brøndsalen 1978
Størrelse: 2,5 ha

Det Kgl. Danske Haveselskabs Have, rosenhaven og Brøndsalen. Fotos Nina Ewald
The Gardens of the Royal Danish Horticultural Society, rose garden and Brøndsalen. Fotos Nina Ewald

Det Kgl. Danske Haveselskabs Have

Det Kgl. Danske Haveselskab er et af verdens ældste haveselskaber; stiftet i 1830 af Oberst F.J. d'Origny under navnet 'Selskabet til Blomsterculturens Fremme'. Få år senere fik selskabet sin egen have med bl.a. det formål at drive forsøgs- og udstillingshave. Havens aktiviteter blev løbende udvidet og dermed også behovet for mere plads. Den fik sin nuværende adresse som nabo til Frederiksberg Have på et areal, der tidligere havde været 'driveri-, frugt- og køkkenhave' til Frederiksberg Slot.

Selskabets daværende næstformand H. A. Flindt leverede selv tegningen til haven, ligesom han havde gjort til en stor del af landets herregårde. Tidens interesse var ikke længere mest blomster, men også nytteplanter og især frugtavl. Haven blev den første egentlige forsøgshave i Danmark, og der blev en omfattende prøvedyrkning af en lang række nye sorter køkkenurter, grøntsager og blomster.

De samfundsnyttige opgaver fortsatte med prøvedyrkning af blomster, buske, frugt

og grønt – men sideløbende over årene voksende ligeledes en landsomfattende virksomhed med udbredelse af 'havesagen'. Aktiviteterne i Haveselskabets Have understøtter også i dag visionen om at gøre havekultur til en folkesag med positiv betydning for danskernes trivsel, samvær og livsglæde i det grønne.

Havens lange, og for dansk havekunst enestående, historie giver stedet en helt speciel havekulturhistorisk og kunstnerisk værdi. Den har som offentligt tilgængelig park bevaret sit præg af kontinuitet og intimitet, og frem for alt formår den at fremstå som en succesfuld kombination af overordnet kunstnerisk og dyrkningsmæssig helhed, hvilket få andre af den tids offentlige anlæg gør.

Flindts plan med svungne gange blev først i 1900-tallet suppleret af E. Erstad-Jørgensen, bl.a. partiet omkring højen og søen, og siden af mange andre havearkitekter. Den fine, oprindelige rosenhave prydes stadig af de originale buksbomhække.

Allerede året efter den officielle indvielse af haven, fik Maglekilde og Frederiksberg Brøndanstalt tilladelse til at opføre en kursal, udformet i stil med den nærliggende Kavalersfløj. Tidens helseråd var brøndvand og motion i smukke omgivelser. I Brøndsalen kunne man indtage sit brøndvand mellem klokken fem og ni om morgenen og derefter spadsere i haven. Brøndsalen, der er tegnet af arkitekt H. Sibbern, er bygningsfredet som landets eneste bevarede eksempel af sin art.

Haveselskabets Have på Frederiksberg er for mange et ukendt sted, men for de få, der kender og bruger den, til gengæld en stille perle. Her kan man gå på opdagelse i forskellige typer af haverum og finde ro og tid til fordybelse – midt i en moderne verdens høje aktivitetsniveau.

Haven er et stykke natur i byen, og samtidig også en kulturhistorisk perle. Her er plads til at være stille og opleve årstiderne, der skifter. Der er plads til bare at være.

Stille steder i Silkeborg Kommune

Anlagt: Stilleområderne har altid været der – i den kommunale sagsbehandling vil vi arbejde for at det fortsat består (planlægning).

Bygherre: Silkeborg Kommune, Naturstyrelsen samt private

Projektansvarlig: Silkeborg Kommune er ansvarlig for den kommunale planlægning

Driftsansvarlig: Silkeborg Kommune, Naturstyrelsen samt private

Silkeborg Kommune er 86.350 ha, heraf er næsten 17 % af arealet udpeget til stille steder.

I alt fem stilleområder, som er fra 840 til 7.000 ha

Th. Bryrup Langsø

Right. Bryrup Langsø

Nederst. Vrads Sande

Below. Vrads Sande

Stille steder i Silkeborg Kommune

Silkeborg Kommune arbejder aktivt for at opnå 'eksklusive' stille steder. Silkeborg Kommune er beriget med store sammenhængende naturområder. Kommunen har udpeget fem stilleområder, som sikres ved målrettet planlægning og pleje i den nye kommuneplan 2013-25. Det er eksisterende områder, som indeholder uforstyrrede landskaber af høj kvalitet med unikke udsigtspunkter. Det er områder, som kommunen vha. retningslinjer sikrer, forbliver stille. I områderne er der minimal bebyggelse og menneskelig aktivitet, her er mulighed for at opleve den unikke natur vha. højt prioriterede stisystemer, som også udgår fra Silkeborg midtby. Områderne er ved deres geologi, natur og landskabelige elementer hver især unikke og giver dermed varierede oplevelser af landskab og natur.

Kommunen definerer et stilleområde som et sted i det åbne land, der er så uforstyrret, at det er naturens lyde, der dominerer. Det er fugleflojt, vindens susen i træerne og vandets rislen, man hører. Der er ikke jævnlig eller vedvarende støj fra trafik, vindmøller, industri eller fritidsaktiviteter. Som hovedregel er der mindst 3 km til nærmeste motorvej og 1 km til hovedvej. Områderne er også stort set

fri for gadebelysning, kraftigt lys fra lysreklamer og andre lysende vartegn. Stilleområderne ligger ofte i større, sammenhængende skove, Natura 2000-områder og i områder med meget beskyttet natur.

Silkeborg Kommune har som målsætning at sikre, at naturens lyde fortsat dominerer i stilleområderne. Områderne må derfor ikke forstyrres af støjende og lysforurenende aktiviteter. Der er skabt god tilgængelighed til områderne, og flere steder er der mulighed for primitiv overnatning. Områdernes natur bliver plejet, så de fremadrettet bevarer de unikke naturpræg.

Kompedal Plantage har potentiale som stilleområde ved, at der er tale om et meget enkelt og meget roligt område med et påfaldende centralt placeret kontrasterende område (indlandsklit). Der er via gode stier muligheder for at finde sjældne planter og opleve kronhjorte. Der er også mulighed for fordybelse i historiske begivenheder som slaget på Grathe Hede og forsvarsanlæggene ved Kong Knaps dige.

Gudenådal og Gjærn Bakkers potentiale som stilleområde er primært relateret til Gudenåen. Der er mulighed for, at man ad vandvejen kan færdes uforstyrret, uden at

blive forstyrret af motorbåde, tekniske anlæg og trafik, og man kan bevæge sig rundt i det meget varierede og bakkede terræn ad snoede stier med stor oplevelsesværdi.

Salten Ådal med plantager er et stort og meget øde område. Stilheden opleves dyb, og området er meget roligt. Man får en følelse af at være helt alene. Der er mulighed for at vandre i området ad en række vandrestier herunder også via naturstien på den gamle jernbane mellem Silkeborg-Horsens samt Hærvejen.

Silkeborgskovene og Funder Ådal ligger meget bynært, og der er mange støttepunkter inden for området. Vandreruten Silkeborg-Århus og vandre- og cykelstien fra Silkeborg til Horsens krydser gennem området.

Høvild og Højkol Skove er spændende og godt vedligeholdte skovområder, hvor Salten Å og en række søer, herunder Salten Langsø, ligger i dalbunden. Her er gammel skov med lysninger og små, gamle skovejendomme. Lysningerne giver indblik i det store terræn. Området er indtagende, charmerende og meget uforstyrret.

Jacob Fischer, landskabsarkitekt MAA, MDL, Steen Himmer, landskabsarkitekt MDL, Odense Kommune, Bo Holm-Nielsen, landskabsarkitekt MDL

